

№ 1 Дәріс
Саясаттану ғылым және оқу
пәні ретінде

Жоспар:

1. Саяси ғылымның пайда болуы
2. Саясаттану пәні, объектісі, әдістері мен функциялары

- Саясаттану-ең жас гуманитарлық пәндердің бірі. Ол Институционализация процесін аяқтап, ғылыми білімнің дербес саласы ретінде ХХ ғасырдың 40-жылдарының соңында ғана қалыптасты.
- Кез-келген ғылыми пәнді институционализациялау бірқатар негізгі кезеңдерден өтуді болжайды:
- 1) байланысты ғылымдар аясында теориялық және эмпирикалық материалдарды жинақтау;

- 2) мамандандырылған ғылыми зерттеулер жүргізу және жариялау;
- 3) мамандандырылған ғылыми зерттеулер құру;
- 4) кадрлар даярлау, ғылыми және оқу орындарын құру;
- 5) осы пән ғалымдары мен оқытушыларының ғылыми қоғамдастығын қалыптастыруда ұлттық және халықаралық қауымдастықтарға біріккен

-
- Саяси ілімдер тарихын зерттеу саясаттану, көптеген басқа ғылымдар сияқты, философия аясында пайда болатындығын көрсетеді. Көптеген ғасырлар бойы саяси идеялардың дамуы философия қойнауында болды.

- Алайда, Платонның, Аристотельдің, Цицеронның, Августиннің, Томас Аквинаның және басқалардың ежелгі ойшылдарының саяси зерттеулері әлі де саясаттану ғылымын құрған жоқ, өйткені олар космологиялық, теориялық, танымдық, этикалық және эстетикалық идеялармен тығыз байланысты болды.

- Философиядан басқа, қоғамдық құқықтың және, ең алдымен, оның конституциялық және әкімшілік құқық сияқты салаларының дамуы саяси ғылымның қалыптасуына үлкен әсер етті. Осы ғылымдардың мемлекеттің саяси қызметін зерттеуі болашақ саясаттану үшін үлкен теориялық әлеует тудырды.

- Саясаттануды тәуелсіз білім саласы ретінде жобалау жолындағы сапалы серпіліс ХІХ ғасырдың аяғы мен ХХ ғасырдың басында болды. Дамыған елдердегі саясаттануды институционализациялау процесінің өзіндік уақытша және мазмұнды ерекшеліктері болды. Еуропа мен АҚШ елдерінде саясаттану мемлекеттік ғылым мен заң ғылымынан ажыратылады. Германияда бұл процесс "заң мектебінің" қалыптасуы мен дамуымен байланысты.

Ұлыбританияда саясаттанудың қалыптасуына ХІХ ғасырдың аяғында Лондон университетінің жанындағы Лондон экономика және саяси ғылымдар мектебінің негізі қаланды. Францияда саясаттану мемлекеттік ғылымның, Саяси тарих пен әлеуметтанудың тоғысында дүниеге келді.

- АҚШ-та саясаттануды тәуелсіз білім саласына қарқынды жобалау 1880 жылы Колумбия колледжінде (кейінірек Колумбия университеті деп аталды) саяси ғылымдар мектебін құрумен басталды, 1903 жылы американдық саяси ғылымдар қауымдастығы құрылды. 1948 жылы ЮНЕСКО қамқорлығымен халықаралық саяси ғылымдар қауымдастығы құрылды.

- "Саясаттану" термині екі ежелгі грек сөзінен шыққан – политика - саясат және логос - сөз, ілім, ғылым. Демек, этимологиялық тұрғыдан саясаттану ежелгі грек тілінен орыс тіліне саясат ғылымы ретінде аударылады. Белгілі бір ғылымның объектісі әрқашан шындықтың белгілі бір саласы болып табылады.

- Кез-келген ғылымның пәні зерттеу әрекеттерінің нәтижесі болып табылады, оның барысында ғалымдар зерттелетін объектінің дамуы мен жұмыс істеуінің белгілі бір аспектілері мен заңдылықтарын ажыратады және олар осы ғылымға тән.

- Саясаттанушылар арасында саясаттану объектісі саяси деп аталатын қоғамдық өмірдің қасиеттері, байланыстары мен қатынастарының жиынтығы деп саналады. Басқаша айтқанда, саясаттану объектісі-қоғамдық өмірдің саяси саласы.

- Біріншіден, қоғамдық өмірдің саяси саласы - бұл мемлекеттік ұйымдастырылған қатынастар, өзара іс-қимыл және қатынастар саласы. Көптеген адамдар саясат әрқашан мемлекет істерінде тікелей белсенді адам ретінде қарастырылады. Ерте таптық қоғамдар кезеңінен бастап мемлекет әлеуметтік ұйымның нысаны ретінде саяси өмірдің ең көп таралған және тікелей байқалатын құбылысы болды. Сондықтан саяси ғылымның пәні мемлекетті зерттеу деген идея тарихи түрде қалыптасты. Саясат сөзі грек политикасы-полис-қала-мемлекет сөзінен шыққан. Демек, саясатты түсінуге арналған алғашқы шығармалардың бірі Аристотельдің "политика" трактаты-мемлекетке қатысты" екендігі қисынды.

- Сондықтан саяси ғылымның пәні мемлекетті зерттеу деген идея тарихи түрде қалыптасты. Саясат сөзі грек политикасы-полис-қала-мемлекет сөзінен шыққан. Демек, саясатты түсінуге арналған алғашқы шығармалардың бірі Аристотельдің «политика» трактаты-мемлекетке қатысты екендігі қисынды.

- Екіншіден, саяси өмірдің маңызды мәселесі-билік мәселесі. Осыған байланысты Саясаттану пәні саяси билікті, оның мәні мен құрылымын, мемлекетте осы билікті бөлу және жүзеге асыру тетіктерін, биліктің қоғам мүшелерінің көпшілігінің қолдауын қамтамасыз ету қабілетін, қоғамның саяси билігін бақылауды зерттеу ретінде түсініледі.

- Үшіншіден, саясаттағы әлеуметтік қауымдастықтардың рөлі: әлеуметтік топтар, таптар, таптар, ұлттар, касталар. Әрбір әлеуметтік қауымдастықтың өз әлеуметтік мүдделері бар. Әлеуметтік мүдделер-бұл адамдардың, әлеуметтік қауымдастықтардың нақты өмірлік ұмтылыстары, олар өз іс-әрекеттерін саналы немесе бейсаналық түрде басшылыққа алады және олардың қоғамдағы объективті жағдайын анықтайды. Осы қауымдастықтар аясында мүдделер ұтымды ымыраға келеді, соның негізінде қоғамдағы билік бөлінеді.

- Төртіншіден, өздерінің әлеуметтік мүдделерін қорғау мақсатында әлеуметтік топтар, таптар өздерінің саяси және қоғамдық ұйымдарын: партияларды, кәсіподақтарды, қозғалыстарды және т.б. құрады. Саяси ұйымдардың және "қызығушылық топтары", "қысым топтары" деп аталатын әрекеттерді, сондай-ақ идеологиялық ілімдерді зерттеу саясаттанудың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

- Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, біз саясаттану пәнінің осындай анықтамасын ұсына аламыз: саясаттану-бұл оның құрамдас элементтерінің: саяси субъектілердің, Саяси институттар мен саяси сананың өзара әрекеттесуіне негізделген жұмыс істейтін және дамып келе жатқан саяси жүйе ретінде мемлекеттік ұйымдасқан қоғам туралы ғылым.

Саясаттану әдістері	Көңіл бөлетін дүниелер	Саясатты қалай үйренуге болады
<u>1. Институционалды</u>	Саяси институттардың өзара іс-қимылында: құқық, мемлекет, саяси партиялар мен қозғалыстар және т. б.	Ресми құрылымдарды талдау
<u>2. Тарихи</u>	Уақыт пен кеңістіктегі саяси құбылыстар мен процестерде	Өткен, қазіргі және болашақтың байланысы контекстіндегі саяси нормалардың, қатынастардың, институттардың өзгерістерін талдау
<u>3. Әлеуметтік</u>	Саясаттың әлеуметтік факторларға тәуелділігіне: экономика, әлеуметтік құрылым, идеология, мәдениет және т. б.	Саясатты өз мүдделерін көздейтін әлеуметтік топтардың мақсатты өзара әрекеттесу саласы ретінде талдау. Мүдделер сипаты әлеуметтік факторларға байланысты.
<u>4. Бихевиористтік</u>	Саясаттың жеке өлшемінде, жеке адамның мінез-құлқында	Жеке адамның жүйелі түрде байқалатын мінез-құлқын талдау, оның уәжін өлшеу мүмкіндігі.
<u>5. Психологиялық</u>	Саяси мінез-құлықтың субъективті механизмдерінде: ынталандыру, қалау, құмарлық және т. б.	Саяси мінез-құлыққа әсер ететін жеке қасиеттерді, мінез-құлық белгілерін, бейсаналық психикалық процестерді талдау

<p>Танымдық функция саяси шындықты білуге және билік қатынастарының табиғаты мен көздері, оларды ұтымды ұйымдастыру тәсілдері туралы іргелі білім беруге арналған</p>	<p>Инструменталистік функция келісім негізінде және саясат субъектілерінің мүдделерін ескере отырып, қоғамның саяси және басқа салаларын қайта құрудың тиімді әдістерін көрсетуге арналған</p>
<p>Саяси әлеуметтену функциясы азаматтардың демократиялық мәдениетін қалыптастыруға, саяси мінез-құлықтың жалпы қабылданған нормалары мен стандарттары негізінде жеке тұлғалардың саяси қоғамдастыққа кірігуіне ықпал етуге арналған</p>	<p>Диагностикалық функция Бағдарламалардың, саяси курстардың әлеуметтік прогресс тенденцияларына да, белгілі бір қоғамның нақты мүмкіндіктері мен даму жағдайына сәйкестігін анықтауға арналған</p>
<p>Саяси рефлексия функциясы саяси процестерді ұтымды және сыни тұрғыдан бағалау, саяси өмірде еркін өзін-өзі анықтау қабілетін дамытуға арналған</p>	<p>Болжамдық функция әртүрлі факторлардың: Халықаралық, экономикалық, әлеуметтік-таптық, идеологиялық және т. б. әсерін ескере отырып, саяси процестерді дамытудың қажетті және мүмкін нұсқаларын әзірлеуге арналған.</p>